

1.1. Felsefe Kavramı

Felsefe nedir diye sorduğumuzda cevaplama felsefe açısından en zor sorulardan bir tanesidir. Biz şimdilik felsefe nedir sorusunu askıda bırakacağız ama zaman içinde felsefenin ne olduğuna dair belirli tespitleri yapmaya çalışacağız. Bildiğimiz gibi felsefe kelimesi eski yunanca bir kelimedir. İki sözcükten oluşur. ‘Philo’ ve ‘Sophia’. Kelimeyi birebir çevirdiğimiz zaman kelimenin anlamı sophia’yı sevmek ya da bilgelik sevgisi¹ anlamına gelir. Burada bizim açmamız gereken iki husus vardır. Bilgi nedir?, Sophia nedir? Biz ilk dersimizde bunlara değineceğiz. Ancak bunlara değinmeye sonraya bırakıyorum.

Şimdi tekrardan histori kelimesine dönecek olursak daha önce belirttiğim gibi histori kelimesi felsefe etkinlikleri için kullanılan bir sözcüktür. Histori kelimesinin anlamlarına girdiğimiz zaman öğrenmek amacıyla yola çıkmak, farklı görüşleri, farklı fikirleri, farklı kültürleri öğrenmek ve araştırmak anlamına geliyor. bu açıdan bakıldığında felsefenin en önemli yönlerinden bir tanesi araştırmacılıktır. Bu anlamda şöyle bir soru ortaya çıkabilir. Neden felsefe ile ilgilenmek durumundayız? Niçin felsefe yapmak durumundayız? Gibi bir soru çıktığı zaman bu sorunun muhtemel cevapları şu şekilde olacaktır.

İstesek de istemesek de felsefi bir dünya içinde yaşıyoruz. Bizim fikirlerimizde, eylemlerimize yön veren görüşlerimizde felsefi görüşler, kabuller bir şekilde ön plandadır. İstesek de istemesek de felsefi çalışmalardan felsefi düşüncelerden biz kaçınamayız. Felsefe eğer histori kelimesini araştırmak, öğrenmek amacıyla yola çıkmak kelimesini devreye sokacak olursak felsefe birinci anlamıyla içinde yaşadığımız eylemde bulunduğumuz görüşlerimizi sorgulamadan geçirmektir. Bu anlamda Sokrates’in sözünü kullanabiliriz: Soruşturulmamış bir hayat yaşanmaya değmez. Neyi soruşturacağız? Bu anlamda ikinci bir soruyla felsefenin ikinci bir ayağı sorgulamak, soruşturmak, soru sormaktır. Bunun Yunancada ki karşılığı skeptemai’dır. Sorular sorarak öğrenmektir. O zaman felsefe macerasını iki ayak üzerine oturtalım. 1- Çok yönlü araştırıp öğrenme 2- öğrendiklerimizi bilgi dağarcığıımıza eklemek sorgulamak ve soruşturmaktır. Bu anlamda felsefe Jaspers’in deyimiyle yola çıkmaktır.

Felsefenin en temel görevi sorgulamaktır, bu aynı zamanda kişinin kendisi için yapması gereken bir şeydir.² Sorgulamak kişinin kendisi, hayat ve evrenle ilgili bilgiye ulaşmasına kapı aralayacaktır.

Felsefe yapan insanın en önemli yönlerinden bir tanesi koşulsuz, sorgusuz doğru zannettiği görüşlerini yani eylemine yön veren görüşleri sorgulamadan geçirmektir. Yani bunların neden doğru olduğunu nasıl doğru olduğunu araştırmasıdır. Bu anlamda felsefenin önemli bir disiplinine de ulaşmış oluyoruz: Epistemoloji. Epistemoloji doğru bilgi nedir? Sanmak ile bilmek arasındaki fark nedir? Bunları araştırır. Bu anlamda yine Herakleitos’un bir sözüne başvuracak olursak; ana baba sözünden çıkmayan biri felsefe gerçeğinden pay alamaz. Bunun anlamı da şudur: felsefede sorgusuz sualsiz otoritelerin daha önceki geleneksel

¹ G Skirbekk, N. Gilje, **Antik Yunan’dan Modern Döneme Felsefe Tarihi**, Çev. Emrah Akbaş, Şule Mutlu, 6. Baskı, Kesit Yayınları, İstanbul, 2014, s. 9.

² Skirbekk, a.g.e., s. 17.

görüşleri doğru kabul etmek yok. Hemen burada bir terim kullanmak istiyorum. Felsefe yapan adam has bir adam olmak istiyorsa ki bu hepimizin kaderidir. O zaman görüşlerle arasında mesafe koymalıdır. Mesafe koymak şudur: bizim görüşlerimizi doğrudan doğruya peşin peşin kabul etmememizdir. Yani bunların sağlamlığını, çürüklüğünü araştırmaktır. Bu bağlamda da karışık fikirlerimizi yerli yersiz düşüncelerimizi yerli yerine oturtmaktır. Şimdi biz mesafe koymaktan söz ettiğimizde şöyle bir durumla karşı karşıyayız. Felsefe her şeyden önce eleştiri yapmaktır. Eleştiri sözcüğünün eski dildeki karşılığı tenkittir. Tenkit kelimesinin manasının içine doğru girdiğimizde karşımıza şöyle bir şey çıkıyor: Nakit. Nakit geçerli olan paradır. Kelime anlamı budur. Nakitin karşılığı ise sahte olan paradır. Bu anlamda felsefe eleştirisi geçerli olabilecek fikirlerle hayata anlam katabilecek, derinliğine fikir katabileceğimiz fikirlerle çürük çarık yerli yersiz düzenlenmiş fikirleri ayırmaktır. Bunun dışında kritik kelimesi eski yunanca bir kelimedir. Felsefe başta da belirttiğimiz gibi eski yunan dünyasında öne çıkmış bir etkinliktir. Bu açıdan baktığımızda kritik kelimesine tekrar eğilebiliriz. Bunun da anlamı şudur: kritik kelimesinin birinci anlamı elemektir. İnsan niçin eleme yapar? Eleme yapmanın anlamı şudur: geçerli olan tohumla yani yenilebilir olanla çer çöpü birbirinden ayırt etmektir. Eleştiri kelimesinin kritik bağlamında Türkçede bir hoş karşılığı daha var. Birincisi elekten geçirme ise ikincisi elleyerek seçmedir. Bir manava gittiğinizde anne babanız bunu çok yaparlar. Elma alacakları zaman elmayı elleriyle tutarlar. Bunun anlamı yani iyi elmayı çürük elmadan ayırt edebilmektir. Bu anlamda felsefe devam ediyoruz: 1- araştırmak, öğrenmek 2- sorgulamak, soruşturmak, 3- eleştiri yapmak 4- mesafe koymak

Biz nerede eleme yapacağız? Fikirlerde eleme yapacağız. Kritik kelimesinin ikinci anlamı eski Yunancada ayırmaktır. Neyi ayıracağız? Daha önce bir sözcük kullandık. Bilgiyle bilgi olmayanı. Bu ne demektir? Daha sonra epistemoloji dersinde değineceğiz. Bu şu demektir: çürük çarık olan fikirlerle çürük çarık olmayan fikirleri insanlar genelde söyledikleri her şeyi doğru kabul ederler, onların doğru olduğunu düşünürler ama fikirlerimizin büyük bir çoğunluğu sanıdır. Bizim bir şeye inanıyor olmamız öyle olduğunu sanıyor olmamız onu bilgi yapmaz. Bu arada hemen bir parantez açalım. Gündelik dilde bir yanlış kullanım vardır. Yanlış bilgi, yanlış bilgi diye bir şey olmaz. Yanlış sanı diye bir şey vardır. Zaman içinde dersler ilerledikten sonra farkı da göreceğiz. Yanlış bilgi denen şey aslında yanlış kullanılan bir durumdur o. Yanlış sanıdır, yanlış bilgi olmaz. Bunu epistemoloji bahsinde tekrar ele alacağız. O zaman kısa bir özet yapacak olursak felsefe yola çıkmaktır. Neden insan yola çıkar? Baştaki bir tanımımız vardı: Philo- sophia. Bilgiyi sevmek, sevmek aslında sizde olmayan size ait olmayan bir şeyin peşinde koşmaktır. Onu aramaktır. Felsefenin yola çıkışı aslında aramadır. Eski yunan düşüncesi Miletos ile felsefe dediğimiz şu an Türkiye'nin sınırları içinde bulunan bir kentte başlamıştır. Tekrar yapacak olursak, felsefenin bilgelik sevgisi olduğunu, bilgelik arayışı olduğunu söyledik. Felsefenin yola çıkmak olduğunu söyledik. Felsefenin batı düşüncesi bağlamında doğduğu yer olan Miletos kentini söyledik. Miletos kenti Türkiye'nin sınırları içinde bugünkü Aydın sınırları içinde yer alan eski bir yerleşim yeridir.

Bugün her ne kadar bir liman kenti olarak kalmamış olsa bile eskiden bir liman kentiydi. Liman kenti olmasının anlamı şudur: Felsefe her zaman için bir 'kıyı' söylemidir. Kıyıda gelişmiş bir söylemdir. Eski filozoflar Thales, Anaksimandros, Anaksimenes gibi

filozoflar sophia'yı öğrenmek, araştırmak amacıyla yola çıkan insanlardır. Bunlar gemilere binerek o zamanki doğu Akdeniz sahillerinde işte mısır ve Mezopotamya kültürlerinde yaratılmış olan meydana getirilmiş olan geometri gibi, astronomi gibi bilgileri öğrenmek üzere yola çıkarlardı. Bu anlamda felsefenin yola çıkması şu anlama geliyor. Öğrenme amacıyla yola çıkmak, öğrenme amacıyla yola çıkmak da şudur: yaşadığınız kültür size artık doyurucu gelmiyor. Yaşadığınız kültür içinde aradıklarınızı bulamıyorsunuz. İşte bu sebeple felsefe bir eksiklik duygusuna sahip olmaktır. Bunu Sokrates'in özlü deyişiyle şöyle söyleyebiliriz: Felsefe yapıyor olmak, cehaletimizin farkına varmak demektir. Bu anlamda en önemli felsefi 'bilgi' cehaletimizin farkına varabilmektir. Sizler de birer filozofsunuz. Neden bir filozofsunuz? Çünkü siz yola çıkmak isteyen öğrenmek isteyen içinde yaşadığı dövüşleri, fikirleri sorgulamak isteyen insanlarsınız. Yani size artık yeterli gelmiyor. Demek ki bir eksiklik duygusuna sahipsiniz. Felsefe bu eksiklik duygusuyla başlar. Bu anlamda felsefenin bir yolculuk olduğunu söylüyor.

Bu felsefenin ilk başlangıcını da Yunanlılarda görmekteyiz, çünkü Yunanlılar, doğruya ve bilgiye, doğrunun ve bilginin kendisi için yönelmiş olan bir bilimin, bir felsefenin ilk yaratıcılarıdır.³ Yani doğrudan bilginin elde edilmesi temel amaç olmuştur. Felsefenin hem adı hem de kendisi ilkin 6. Yüzyılda Yunan'da ortaya çıkmıştır. Bu felsefe daha sonra Platon ve Aristoteles ile doruğa ulaşmıştır.⁴

---

³ Macit Gökberk, **Felsefe Tarihi**, Remzi Kitabevi, 16. Basım, İstanbul, 2005, s. 14.

⁴ Gökberk, a.g.e., s. 13.